

Fenntarthatósági és pénzügyi kérdések az MKT 2022-es Vándorgyűlésén*

Tóth Ferenc – Szabics András Zsolt – Párkányi Szabolcs

2022. szeptember 22–23-án 60. alkalommal rendezték meg – ez alkalommal Szegeden – a 128 éves Magyar Közgazdasági Társaság (MKT) vándorgyűlését, amely a magyar közgazdász-társadalom egyik legjelentősebb hagyományával rendelkező és egyben legnagyobb éves konferenciája. A rendezvény nyitó plenáris előadásait *Matolcsy György*, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elnöke, *Laurent Maurin*, az Európai Beruházási Bank közgazdasági osztályának vezetője, *Csányi Sándor*, az OTP Bank Nyrt. elnök-vezérigazgatója és *Windisch László*, az Állami Számvevőszék elnöke, az MKT Fenntarthatósági Szakosztályának elnökségi tagja tartotta¹. Jelen beszámolómban a bankvezérek kerekasztal-beszélgetéséről, az új fenntartható közgazdaságtanról, valamint a fenntarthatóság finanszírozási kérdéseiről szóló szekcióülésekről adunk tájékoztatást.

Bankvezérek kerekasztala

Virág Barnabás, az MNB alelnökének, az MKT Versenyképességi Szakosztálya elnökségi tagjának moderálása mellett kerekasztal-beszélgetésre került sor a magyar kereskedelmi bankok felsővezetőivel. A résztvevők *Hegedüs Éva*, a GRÁNIT Bank Zrt. elnök-vezérigazgatója, az MKT főtitkára, *Vörös Réka*, az UniCredit Bank Hungary Zrt. igazgatósági tagja, a Lakossági és Kisvállalati Divízió vezetője, *Jelasy Radován*, az ERSTE Bank Hungary Zrt. elnök-vezérigazgatója, a Magyar Bankszövetség elnöke, *Martzy Antal*, a Magyar Bankholding pénzügyekért felelős vezérigazgató-helyettese, *Simák Pál*, a CIB Bank Zrt. elnök-vezérigazgatója, valamint *Wolf László*, az OTP Bank Nyrt. vezérigazgató-helyettese, az MKT alelnöke voltak.

Virág Barnabás a témát felvezető „Bankrendszer 2022: Folytonos készültségben” című prezentációjában kiemelte, hogy nehéz időszakra készülünk, de a bankrendszer 2022 első félévében minden mutató esetében jobb helyzetben van, mint a globális pénzügyi válság előtti időszakban volt: egészségesebb a hitelezés, a bankrendszer

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Tóth Ferenc a Magyar Nemzeti Bank vezető közgazdasági szakértője. E-mail: tothf@mnb.hu
Szabics András Zsolt a Magyar Nemzeti Bank közgazdasági elemzője. E-mail: szabicsa@mnb.hu
Párkányi Szabolcs a Magyar Nemzeti Bank junior elemzője. E-mail: parkanyisz@mnb.hu

¹ Az MKT YouTube oldalán megtekinthető: Nyitó plenáris ülés: <https://www.youtube.com/watch?v=53T-tV-UW84>

válságállóbb és stabilabb. Ugyanakkor komoly kockázatokkal jár az energiaár-robbanás, az emelkedő kamatkörnyezet, az alacsonyabb jövedelmezőség, a romló hitelportfólió-minőség, az ingatlanpiaci kockázatok és a túlértékeltség. Mindezek következtében 2022 második felében a hitelfeltételek szigorítása és a hitelfelvevők alkalmazkodása miatt is a hitelkereslet visszaesése várható, amit a jövedelemarányos törlesztőrészlet mutató magasabb effektivitása tovább lassít. 2022. június óta már érzékelhető a lakossági hitelezés lassulása.

A bankbetétek tekintetében az látható, hogy amíg a vállalati betétek kamatlába folyamatosan követte a jegybanki alapkamat rátájának növekedését, addig a lakossági betétállomány átlagkamatlába mindössze két százalék, ami messze elmarad a tíz százalék feletti alapkamattól. A lakossági hitelkockázatok emelkednek, és szigorodó hitelfeltételekkel kell számolni. A kistelepléseken élő fogyasztók érintettsége magasabb. A vállalatoknak halmozott kockázatok közegében kell majd működniük: egyrészt jelentősen megemelkedik az energiaszámla, másrészt a keresleti oldal is beszűkül, tehát a vállalati szektor költség és bevételi oldalon egyaránt nyomás alá kerül, de a költségoldali sokkok mértéke ágazatonként eltérhet, és az a kérdés, hogy kik és mennyire tudják áthárítani a most megemelkedett költségeket az ügyfelekre. A számos sokkból következően a nemteljesítés valószínűségének jelentős emelkedésére lehet számítani.

A jövőbeli kihívások között kiemelendő a *zöld átállás*, aminek támogatása a bankszektor számára is nagy fontossággal bír. A klímakockázatok a bankszektorban is jelentős veszteségeket eredményezhetnek (pl. az agrárium kapcsán), viszont a zöld fedezetek és a zöldhitelt igénylő ügyfelek hitelkockázata alacsonyabb lehet, illetve a zöld átállás finanszírozása növelheti a befektetői keresletet és mérsékelheti a forrásköltségeket. A zöld átállás terén a jegybank eddig is rendkívül aktív volt, és továbbra is az marad. Az MNB segíti a bankokat abban, hogy dedikált, zöld hiteltermékeket fejlesszenek, és a klímakockázat figyelembevételével differenciálják árazási döntéseiket. Makrogazdasági szinten a zöld energetikai beruházások nagyobb aránya lehet az egyik kulcstényező mind a kormány, mind a jegybank, mind a bankszektor számára, ami a finanszírozási források fokozott bevonását igényli majd.

Az előadó végül kiemelte, hogy konszenzus van abban, hogy fontos minél gyorsabban előrehaladni a *digitalizációban*. Jó hír, hogy a magyar bankrendszer folyamatosan, jelentős mértékben előrelépett ezen a téren, különösen a menedzsment és a munkaerő terén alkalmazott digitális stratégiák és megoldások esetében. Ugyanakkor a termékpaletta kialakításában még érdemes gyorsítani a digitális átállást. Összességében a szektor digitális érettsége továbbra is csak közepes, így még szükségesek jövőbeli fejlesztések.

A kerekasztal-beszélgetés első témája a növekedés várható alakulása volt, vagyis hogy egy átmeneti rövid, vagy egy elhúzódó, masszív *recesszió* várható-e 2023-ban.

A kereskedelmi banki vélemények szerint most „vihár előtti csend van”. A legnagyobb probléma az infláció és annak tartóssága, ami a megnövekedett kamatok környezetében recesszió felé sodorja a gazdaságot. 2023 első két negyedében 0 közeli növekedéssel, majd enyhe növekedéssel, illetve 2023 első negyedévi csúcst követően az infláció fokozatos csökkenésével kalkulálnak. A kulcskérdések közé tartozik: a) hogyan alakul a fizetési mérleg, amely a GDP akár 8 százalékát is meghaladhatja, és ezt meg kell finanszírozni, b) sikerül-e mielőbb megállapodni az Európai Unióval, c) mikor lesz vége az orosz-ukrán háborúnak. Az egyensúly megőrzése érdekében szükség lehet költségvetési kiigazításra is. A lakossági fogyasztás várhatóan érdemben le fog lassulni.

A *banki jövedelmezőség* kapcsán elhangzott, hogy habár megnőtt a kamatjövödelem, de a jövedelmezőséget nagymértékben negatívan befolyásolja például az extra profitadó, a moratórium, a kamatstop, az értékvesztés vagy a Sberbank egyszeri költsége az Országos Betétbiztosítási Alapnak történt befizetesként. A bankok elfogadják, hogy nehéz a gazdasági helyzet, és a társadalmi felelősségvállalás miatt nekik is részt kell vállalni ebből a teherből, ugyanakkor úgy vélik, hogy terhelésüket már nem kellene növelni, nem szabadna túlfeszíteni a bankrendszert, hiszen az a gazdasággal együtt mozog. *Virág Barnabás* jelezte, hogy a bankrendszer mintegy 10 ezer milliárd forintot tart betétként az MNB-ben, amire 1000 milliárd nagyságrendű kamatot kap, ami jelentősen hozzájárul a bankrendszer jövedelmezőségéhez.

Szó esett arról is, hogy a magyar bankrendszer az európai bankokhoz képest nem működik költséghatékonyan. Ebben azonban fontos kitérési lehetőség rejlik, ugyanis ha sikerül egy bankot költséghatékonyabb pályára állítani, akkor hosszú távon fenntartható a profittermelő képessége. Problémát okozhat a munkaerőhiány is, ami megnehezíti a működést és akár a jövedelmezőséget is befolyásolhatja, bár ez jövőre megváltozhat.

Felmerült a *bankok prociklikus működése*, tehát az, hogy gazdasági növekedés esetén túlhiteleznek, recesszióban pedig túlságosan csökkentik a kihelyezendő források összegét, elmélyítve a recessziót. A lakossági *hitelpiacon* a jelzáloghitelek kamatlába meghaladja a 10 százalékot, ami nagyon megterheli a háztartások költségvetését, ezért a hiteligények csökkenése várható. A személyi kölcsönök kevésbé érzékenyek, viszont az ügyfelek részéről a felújítás és az autótovásárlás tekintetében egyfajta kivárást tapasztalható, bár zöld jellegű felújítások még várhatóak. Összességében ebben a szegmensben kevésbé lehet számítani visszaesésre. A vállalati hiteleket illetően az látható, hogy sok cég elhalasztja vagy felfüggeszti beruházásait, ami azt jelenti, hogy kevesebb beruházási hitelfelvétel várható, illetve a hitelállomány átlagos futamideje rövidülni fog. Ez alól az államilag támogatott energiahatékonyságot javító, zöldhitelek jelenthetnek kivételt. Számos vállalat külső forrás bevonása nélkül is jól működik, illetve a beruházási hitelek növekedéséhez alacsonyabb kamatszintre lenne szükség.

A *garanciaintézményeknek* is fontos szerepe lehet, mivel piaci alapon nem lehet megfinanszírozni a beruházásokat. A forgóeszközhitelnek viszont inkább növekednek, mivel a cégek igyekeznek készleteket felhalmozni az ügyfelek kiszolgálása érdekében. Emellett számos cég csökkenti a fennálló hitelállományát. A kis- és középvállalatok hiteligényeit a Széchenyi program egyelőre még alacsony kamatszint mellett kielégíti. A bankok csak az exportorientált cégek esetén nyújtanak devizahitelt, mivel ők devizabevétellel rendelkeznek.

A vállalati szektornak soha nem volt még ennyi *betétje*, mint most. Ennek kamatozása az alapkamattal párhuzamosan növekedett, mivel erős a vállalatok alkupozíciója. A lakossági betétek kamatlába viszont messze elmarad a jegybanki alapkamat mértékétől, egy-két bank legújabb speciális termékeit kivéve. Ennek okaként a bankvezetők azt hangsúlyozták, hogy a piacon elérhető olyan megtakarítási lehetőségek, amelyekeken sokkal magasabb hozamot lehet realizálni, mint a betéteken, lásd például az újabb kibocsátású állampapírokat. A lakosság mindig nagyobb hozamot tud elérni az alternatív befektetéseken, mint a bankbetéteken. A bankok szerint az a feladatuk, hogy segítsék ügyfeleiket eligazodni a befektetési lehetőségek között, hogy megtalálják a kockázatérzékenységüknek legmegfelelőbb formát. Úgy gondolják, hogy amíg különadót kell fizetniük, addig az ellene hat a betéti kamatok megemelésének. A magyar lakosság fogyasztási szokásai is hozzájárulnak az alacsony kamatokhoz, mivel ragaszkodnak a betétekhez, a biztonsághoz és a likviditáshoz. Elhangzott, hogy csak a lakosság mintegy 30 százaléka tekinthető pénzügyileg tudatosnak, ők rendelkeznek megtakarítással, ők figyelnek oda a hozamokra is. *Virág Barnabás* megjegyezte, hogy a verseny hiányának is szerepe van abban, hogy a bankok nem emelik megfelelően a lakossági betétek kamatait.

A *hitelkockázatok* kapcsán a lakossági szegmensben is figyelembe kell venni a megnövekedett rezsiköltségeket és a megemelkedett élelmiszerárakat, főleg az alacsony jövedelemmel rendelkezők esetén. Szerencsére nagyon jó minőségű a portfólió, főleg az ingatlanok terén, és a kölcsönök jelentős részben fix kamatozásúak, ráadásul a moratóriumban is egyre kevesebben maradnak. Továbbá a lakosság felkészült arra, hogy az energiaárváltozás milyen extraköltségeket fog jelenteni, illetve a bérek is jelentősen nőttek. A vállalati hitelkockázatok terén néhány szektorra, például a szállodákra vagy az energiaigényes ágazatokra különösen oda kell figyelni, viszont az energiatermelő és energiamegtakarítással foglalkozó cégek jó adósnak számítanak. A nehéz helyzetbe kerülő ügyfelek esetén a bankok hitelkönnyítő csomagokkal készülnek.

Az utolsó téma a *digitalizáció* kérdésköre volt. A bankok folyamatosan digitalizálják tevékenységüket és a járvány hatalmasat lendített ezen, illetve azon a társadalmi attitűdön is, hogy nemcsak vásárolni lehet online, hanem bankolni is. A digitalizáció először a pénzforgalmi szolgáltatások területén jelent meg, de folyamatosan valamennyi termékkörre ki fog terjedni. A bankok belső folyamataiban is, beleértve

a kockázatkezelést és a hitelezési folyamatokat, égető szükség van a digitalizációra, hogy az egész bankrendszer működése egyszerűbbé és olcsóbbá váljon. A bankok elkezdtek egy olyan ökoszisztémát kiépíteni, ahol a pénzügyi tranzakciókat gyorsan, rugalmasan és olcsón kell nyújtani. Van olyan bank, amelyik a digitális transzformáció egyik nagy pilléréként saját IT-kompetenciát épít ki, és ehhez az eddig beszélőtőknél dolgozó tehetséges szakemberek közvetlen banki alkalmazása szükséges, mert a digitális transzformáció kulcskérdése a munkaerő.

Virág Barnabás zárszóként elmondta, hogy nagyon nehéz év elé nézünk, komoly kihívást jelentő időszak lesz a gazdaság, a családok, a vállalatok, a bankok és a döntéshozók számára egyaránt, de remélhetőleg egy év múlva már pozitívabb fejleményekről lehet beszámolni.

Új fenntartható közgazdaságtan

Az MKT Versenyképességi Szakosztálya által szervezett szekcióülés tárgyát az MNB 2022 májusában bemutatott „Új fenntartható közgazdaságtan – globális vitairat” című kötet jelentette. A kiadvány legfőbb üzenete, hogy az élet minden területén fenntarthatósági fordulatra van szükség, ez azonban a közgazdasági gondolkodás alapvető átalakítását igényli. A gondolatok és tapasztalatok minél szélesebb körű megosztása érdekében a jegybank élénk párbeszédet kezdeményezett a témában. Ebbe illeszkedett a szekcióülés is, ahol neves közgazdászok fejtették ki a véleményüket a fenntartható közgazdaságtan alapkérdéseiről.

Baksay Gergely, az MNB Közgazdasági elemzésekért és versenyképességért felelős ügyvezető igazgatója szerint a jegybank arra törekedett, hogy a könyv könnyen befogadható legyen, és egyúttal megfelelő áttekintést adjon arról is, hogy milyennek képzeli az intézmény a közgazdasági gondolkozás jövőjét.

Az előadásban elhangzott, hogy az elmúlt évszázad második felében rendkívüli gazdasági növekedés volt megfigyelhető a világban, különösen sikeresek voltak egyes ázsiai országok, melyek kivételes felzárkózást tudtak végrehajtani. A gazdasági növekedés fenntarthatósága azonban egyre kérdésesebbé válik, ahogy a növekedés főbb tényezői elérik korlátjukat. A jegybank 4 fő korlátot azonosított. Az első a *demográfiai korlát*, amely a fejlett országok alacsony születési rátájában mutatkozik meg. A második az *ökológiai korlát*, ugyanis jelenleg a természeti erőforrások túlfogyasztása valósul meg globálisan, egyes becslések szerint közel 1,8 Földnek megfelelő erőforrást használunk fel. A harmadik korlát a *pénzügyi egyensúly*, ugyanis a fejlett országok államadóssága a 2. világháború óta nem látott szintre emelkedett. A negyedik a *termelékenységi korlát*, ami a fejlett országokban évtizedek óta lassuló és a nulla százalékos növekedés felé konvergáló termelékenységekben nyilvánul meg. Mindemellett az ipari forradalom óta ciklikusan megjelenő technológiai innovációs hullámok is szükségessé teszik a közgazdaságtan megújítását.

Baksay szerint a felvetett fenntarthatósági kérdésekkel a közgazdaságtan nem foglalkozik kellő mértékben. Az 5 legfontosabb közgazdasági folyóirat például a környezeti fenntarthatóság, a társadalmi egyenlőtlenség és a digitális pénz kérdéseiben alig, a cikkek kevesebb mint 1 százalékában közölt elemzéseket az utóbbi 10 évben. Az MNB ügyvezető igazgatója szerint alapvető változásra, paradigmaváltásra van szükség a közgazdaságtanban. Az új közgazdaságtannak számos jellemzővel kell bírnia, és a *fenntarthatóságon* kell alapulnia, hiszen az erőforrások fenntartható felhasználása a civilizációnk megmaradásának záloga. Hasznos, ha más tudományágak is beépülnek a közgazdaságtanba, vagyis maga is *multidiszciplináris*sá válik. A digitalizáció világában az új közgazdaságtan *közösségeket és hálózatokat vizsgál*. A *tudásnak és tehetségnek* fel kell értékelődnie, mint a gazdasági növekedés fő motorjának. Ebben a folyamatban az *adat* is új erőforrás. Forradalmi változások zajlanak a *pénz* világában, az új technológia itt is megjelenik, például a digitális jegybankpénz formájában.

A panelbeszélgetés résztvevői egyetértettek abban, hogy a közgazdaságtan megújítására van szükség. *Bartus Gábor*, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) titkára elmondta, hogy a közgazdaságtan mindig is változik, és nem lehet szigorú határt szabni az egyes irányzatoknak. A fő problémának azt tartja, hogy egyre kevesebb a metszet a gazdaságpolitika és a közgazdaságtan között. Sokszor olyan döntések születnek, amelyeket a régi közgazdaságtan is már többször megcáfolt. *Csath Magdolna*, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem egyetemi tanára egyetértett a jegybank felvetéseivel, és a válaszában a hangsúlyt arra helyezte, hogy a közgazdaságtan sok esetben csak gazdasági, mennyiségi mérőszámokat használ, miközben nemcsak a gazdasággal kellene foglalkozni, hanem a minőségi (társadalmi, környezeti) tényezőkkel is. Ezt az újfajta gondolkozásmódot a mainstream közgazdaságtan részévé kellene tenni. Javasolta többek között, hogy ne a GDP legyen a döntő egy ország sikerességének megítélésében, hanem a nemzeti vagyon. *Szapáry György*, az MNB elnöki főtanácsadója történelmi perspektívába helyezte a kérdést, bemutatva, hogy az euro bevezetése is egy paradigmaváltás volt. Véleménye szerint a közgazdaságtannak az a feladata, hogy azonosítsa a jövő kihívásait, és erre próbáljon minden esetben választ találni. A közgazdaságtanban meglátása szerint mindig is voltak paradigmaváltások. Külön kiemelte a demográfiai helyzetet, amelyet a legfőbb kihívásnak tart, és véleménye szerint kulturális és társadalmi okai vannak a fejlett országok csökkenő népességszámának. *Lentner Csaba*, a Nemzeti Közszoigálati Egyetem egyetemi tanára azt emelte ki, hogy a közgazdaságtan főáramán belül milyen átalakulás zajlik. Az új típusú közgazdaságtannak a jegybankok is központi részei, és a szerepük jelentősen felértékelődött az utóbbi közel 15 évben. Például a 2008-as globális pénzügyi válság előtt túlságosan szűken értelmezték a jegybanki felelősség körét, miközben mára a jegybankok döntéseiben válság során az infláció mellett a növekedés és a pénzügyi stabilitás is fontossá váltak.

A versenyképességet *Csath Magdolna* szerint az agilitás képességével kell kiegészíteni. A versenyképesség komplex rendszer, akárcsak az immunrendszer, amelynél szintén az a lényeges, hogy a váratlan helyzetekre képes legyen felkészülni. Ellenállóképességet kell kiépíteni, amihez elengedhetetlen az agilitás, a gyors reagálóképesség. Mindennek az alapja az adat és az adatelemzés, hogy a múltbeli adatok alapján előrejelzéseket készíthessünk. Egy adott esemény értékelésére nem elegendő egy scenáriót megvizsgálni, nyitottabb szemléletre van szükség. Például egy beruházás megvalósíthatóságát hosszú távon kell megvizsgálni, nemcsak magát a beruházást, hanem az esetleges alternatívákat is.

Szapáry György kifejtette, hogy közgazdasági témákban az amerikaiak nagyon hasonlóan gondolkoznak az európaiakhoz. Véleménye szerint az IMF is rendre arra törekedett a támogatott országokban, hogy egyensúly és növekedés is megvalósuljon, viszont ez szinte sosem teljesült. Meglátása szerint az államadósság növekedése újszerű kihívás. A 2008-as válság óta Európában jelentősen nőtt a maastrichti adósság kritériumot meghaladó országok aránya. Emelkedő kamatkörnyezetben, amikor a kockázatok és a felárak is emelkednek, egy magas államadósságot nem feltétlenül lehet kigazdálkodni, ezért költségvetési beavatkozás válik szükségessé, ezt azonban megnehezíti, hogy jelenleg egyidejűleg több válsaggal is meg kell küzdenie az európai országoknak, így a migrációval és az energiaválsaggal is.

Lentner Csaba elmondta, hogy ha Magyarország fel akar zárkózni az EU átlagos fejlettségi szintjéhez, akkor a tudásba kell fektetni. Belátható időn belül a magyar gazdaság akkor tud felzárkózni, ha az EU átlaga felett jelentős gazdasági növekedési többletet mutatunk fel, aminek az alapja az oktatás. Egyelőre azt látja, hogy a nagyvállalatok diplomás munkaerőigényét a magyar egyetemek ki tudják szolgálni, azonban a kkv-szektorra ez már nem érvényes. Ennek megfelelően növelni kell a diplomások és a képzett munkaerő arányát. Az egyetemek körében folyamatban van az átalakulás, az alapítványi működési forma bebizonyította, hogy ahol közelebb van a tulajdonos a menedzsmenthez, ott a teljesítmény is jobban előtérbe kerül.

Bartus Gábor kifejtette, hogy szerinte nagyon távol állunk attól a céltól, hogy a fenntarthatóság a gazdaságpolitikában a kívánt mértékben megjelenjen. Állítása szerint a fejlett országokban a probléma felismerése és a releváns célok kitűzése még megfelelő, az eszközök kiválasztása azonban már nem mindig jó, és a célok megvalósítása a legtöbb esetben sikertelen. Az NFFT 2013-ban kiadott jelentését két évente felülvizsgálja a szervezet, és azt találta, hogy az elfogadott stratégia ellenére a megvalósítás felé lassú a haladás. De mindez nem csak magyar sajátosság, az EU-ban általában is hasonló probléma azonosítható. Véleménye szerint vannak olyan területek, ahol romlás is megfigyelhető. Ilyen Magyarországon az erőforrás-termelékenység, amely az utóbbi évtizedben gyengült. Egyre több erőforrást használunk fel adott egységnyi GDP megtermelésére, azaz a magas gazdasági növekedés mellett a természeti erőforrásokat egyre növekvő mértékben túlhasználjuk.

Szapáry György véleménye szerint akkor leszünk képesek a gazdaságban rejlő potenciált kiaknázni, ha az oktatásra fókuszálunk. Rendkívül fontos a felsőoktatás is, azonban ennek kapuja a közoktatás, amely fejlesztésre szorul Magyarországon. A tanárképzőre jelentkezők száma csökken, és a végzettek mindössze 70 százaléka helyezkedik el a szakmájában. A tanári pályát akkor lehet vonzóbbá tenni, ha a kereseti kilátások javulnak. Továbbá a tanárok leterheltsége nagy, kevés az oktató, ezáltal egy gyermekkel kevesebb időt foglalkoznak.

A magyar gazdaság innovációs teljesítményéről Csath Magdolna elmondta, hogy egyetlen lehetőség, ha az oktatásban mindenből kihozzuk a legtöbbet, és rendszerben gondolkozunk. Az oktatás azonban csak az érem egyik oldala, mert a megszerzett tudást csak akkor lehet kamatoztatni, ha a jól képzett fiatal el is tud helyezkedni a munkaerőpiacon. A közgazdász elmondta, hogy az innovációs teljesítmény esetén az input és az output oldal vizsgálata alapján utóbbival van inkább probléma. A szabadalmak nagyon alacsony száma, az elmaradó innovatív foglalkoztatás és a lemaradó státusz a fenntartható ökológiai termékek esetében mind azt mutatják, hogy fejlesztés szükséges. A szakember szerint nem szabad felülről beavatkozni az innovációba, inkább a környezetet kell támogatóvá tenni.

A szekció utolsó kérdéseként felmerült, miként lehet elérni, hogy a környezeti fenntarthatóság a közgazdasági gondolkodás előterébe kerüljön. Bartus Gábor szerint a válságok tudnak nagy változást előidézni, bár a mostani körülményeket látva senkinek sem kíván több válságot. A jelenlegi energiaválság közvetlen hatása például az, hogy soha nem volt ekkora a kereslet a napelemek iránt. A megemelkedő energiaár mint árjelzés tehát hatással volt az emberekre is. Minden esetben rendkívül nehéz a változást véghezvinni, de az ösztönzők nagy szerepet játszhatnak. Másfelől, ha egyszerre túlságosan erős az árjelzés, akkor az társadalmi kockázatot is hordoz magában.

A fenntarthatóság finanszírozási kérdései

Kandrács Csaba, az MNB alelnökének előadása nyitotta meg „A fenntarthatóság finanszírozási kérdései” szekciót szeptember 22-én, délután. A nyitóelőadás címe: „A fenntartható gazdaság finanszírozása – Út a fenntarthatóság felé”, tematikáját tekintve a fenntarthatósági átfutás finanszírozási kérdéseit helyezte az aktuális világgazdasági kihívások kontextusába.

Az előadásban felvetett gondolatok közül kiemelendő, hogy a fenntarthatóság és az energiahatékonyság kérdésköre nagyban felértékelődött a jelenlegi energiaválsággal terhelt, turbulens gazdasági környezetben. A Covid-válságot követően a világgazdaság megcsappant tartalékokkal kénytelen szembenézni az energia- és élelmiszerpiaci zavarokkal. Mivel az energiabiztonság mára kiemelt célkitűzés a legtöbb európai államban, az energiaválság lehet a fenntarthatósági fordulat egyik katalizátora azáltal,

hogyan kikényszeríti a szükséges lépéseket. Ez úgy lehetséges, hogy az energiabiztonságunk növelése és a klímasemlegesség elérése közel azonos lépéseket igényel. A foszszilis energiahordozók használatának visszaszorítása így egyszerre csökkenthetné országunk kitérttségét és sérülékenységét, valamint üvegházhatású gáz kibocsátását is. Említésre méltó továbbá a McKinsey tanácsadó cég legfrissebb tanulmányának álláspontja, miszerint 2050-ig megvalósítható Magyarországon a klímasemlegesség, ám ez tetemes, 150–200 milliárd eurónyi többletköltséget jelentene. Nem szabad elfelejteni, hogy az átállásba fektetni üzleti lehetőség is, és ez a gazdasági növekedést is támogathatja. A nagy összegű beruházások eredményeképpen az elemzés szerint nemcsak a GDP növekedési üteme gyorsulhatna, hanem új munkahelyekkel is bővíthetne a magyar gazdaság. Az alelnök arra is felhívta a hallgatóság figyelmét, hogy a szigorodó monetáris politikai környezet nem jelent egyet a jegybank zöld intézkedéseinek visszaszorulásával, csupán a fókuszon módosít. Ennek megfelelően a jelenlegi időszak kiválóan alkalmas például a tudományos műhelymunkára.

Ezt követően *Dobos Balázs*, a Kulturális és Innovációs Minisztérium vállalkozásfejlesztésért felelős helyettes államtitkára tartotta meg előadását, melynek középpontjában a kormányának a vállalkozásfejlesztés területére vonatkozó fenntarthatósági tervei álltak. A helyettes államtitkár kiemelte, hogy a kormány számára a fenntarthatósági célkitűzések tekintetében természetesen az EU-s célszámok az irányadóak, ezek alapján 2050-re kell elérni EU-s szinten a klímasemlegességet. A zöld átállás kapcsán a hazai kkv-k egyszerre szembesülnek strukturális és akut jellegű kihívásokkal is. Az előadás inkább a strukturális jellegű problémákra fókuszált, melyek jellemzően már a Covid-válságot megelőző időszakban is felütötték fejüket. Ezek közül kiemelendő a hazai kkv-szektor EU-átlagtól elmaradó termelékenységéje és a nyitott gazdasági jellegből adódó kényszer az export fokozására, új piacokon való megjelenésre. A gyorsuló globális világ technológiai kihívásainak nehéz megfelelni, a digitalizációs törekvések eddig is sok erőforrást lekötöttek. Ezen kihívások kezelése alapvető feltétele a hazai vállalkozások fenntartható fejlődésének. A helyettes államtitkár megemlítette, hogy első körben sok esetben a keresleti oldalon jelennek meg a vállalkozásokkal szemben támasztott fenntarthatósági elvárások. A KPMG 2021-es, vállalatvezetők percepcióit vizsgáló nemzetközi felmérése arról tesz tanúbizonyságot, hogy a vezetők 58 százaléka már szembesült az érintettek magasabb szintű elvárásaival a fokozott jelentéstétel és átláthatóság vonatkozásában. Ezek az elvárások első körben a nagyvállalatok számára kerülnek megfogalmazásra, de az ellátási láncokon keresztül hamar tovagyűrűzik a folyamat a kkv-khoz is. A kormányzati beavatkozások számára három irányt jelölt ki az előadás: a működésbeli fenntarthatóság elősegítése, a finanszírozási lehetőségek bővítése, valamint a vevői igényekkel szembeni és jogszabályi megfelelés támogatása.

A panelbeszélgetést felvezető előadások sorát *Végh Richárd*, a Budapesti Értéktőzsdé (BÉT) vezérigazgatója zárta, aki egyben az MKT Fenntarthatósági Szakosztályának

elnöke is. Előadásában amellezt érvelt, hogy a fenntarthatóság és a tőkepiac „kéz a kézben” járnak, hiszen az ESG² tulajdonképpen mára vállalati versenyképességi kérdéssé vált. A tőkepiacokon az ESG-szemlélet már évek óta jelen van, a befektetők részéről főleg kockázatkezelési eszközként funkcionált. A felelős befektetéskezelésnek tehát része kellene, hogy legyen a fenntarthatósági szempontok figyelembevétele, ami a közelmúlt tapasztalatai alapján gyakoriságában növekvő tendenciát mutat. A BÉT-vezérigazgató álláspontja szerint ez a trend egy olyan hullám, amit egy cég sem kerülhet el, érdemes tehát felkészülni a megfelelésre. Végh Richárd kiemelte, hogy a felelős befektetések irányelvi iránt elkötelezett befektetők száma és az általuk kezelt vagyon volumene exponenciálisan növekszik, így vélelmezhető, hogy néhány éven belül nagyon nehéz lesz a tőkepiacokon befektetőket találni azoknak a vállalatoknak, amelyek nem követik az ESG-elveket. A fenntarthatósági átmenet támogatására hozott jogszabályi keretrendszer folyamatosan formálódik, fontos eleme a közös taxonómia, melynek célja, hogy közös fogalomrendszer, közös mérőszámok alakuljanak ki, valamint az adatszolgáltatások technikai kereteit is segít meghatározni. A BÉT célja ökoszisztéma-fejlesztés és tudásmegosztás útján fejleszteni a hazai piac ESG-tudatosságát. A BÉT víziója egy hazai ESG-hub kialakítása a pénzügyi rendszer szereplőinek közreműködésével, érdekképviselői szervezetekkel.

A bevezető előadásokat követően a zöld finanszírozás vállalati, illetve banki oldaláról szóló kerekasztal-beszélgetést hallgathatták meg az érdeklődők. A beszélgetést *Szalay Rita*, az ESG Capital ügyvezető igazgatója moderálta, beszélgetőpartnerei *Pókos Gergely*, az OTP Bank Nyrt. Zöld Program Igazgatóságának ügyvezető igazgatója, *Tőreki Péter*, a MOL Nyrt. csoportszintű finanszírozási vezetője, valamint *Vajda Attila*, a Vajda Papír Kft. ügyvezető igazgatója voltak.

A beszélgetést az a felvetés indította, hogy az utóbbi években több válság hatása ért el bennünket, olykor egymást követő módon, vagy éppen párhuzamosan. A Covid-járvány és a lezárások gazdaságfűkező hatását egy háborús helyzettel összefüggő energiaválság és az ellátási láncok sérülése követte. Mindezek mögött azonban továbbra is meghúzódnak a klímaváltozás gazdaságra, környezetre és a lakosságra gyakorolt negatív hatásai is. A beszélgetésben képviselt cégek természetesen igen eltérő kihívásokkal szembesülnek. A MOL szempontjából kiemelt jelentőséggel bír az ellátásbiztonság fenntartása, illetve ezzel párhuzamosan az orosz olajkitettségek folyamatos csökkentése, a függetlenedés. *Tőreki Péter* hangsúlyozta továbbá az előrelátás és az előre felkészülés fontosságát is, a MOL esetében több tételt is előfinanszíroztak, még a sokkal kedvezőbb kamatkörnyezetben, ami több szempontból is könnyebbséget jelent a vállalatnak. A résztvevők egyetértettek abban, hogy habár a zöld eszközök iránti kereslet folyamatosan nő, az elmúlt években tulajdonképpen eltűnt a zöld prémium vagy „greenium” a pénzügyi piacokról. *Pókos Gergely* véleménye szerint ez átmeneti állapot, melyet a jelenleg uralkodó rossz gazdasági

² ESG: Environment (környezet), Social (társadalom), Governance (vállalat vezetés/irányítás)

kilátások okoznak. A zöld prémium azonban nem az egyetlen vonzó tényező a zöld finanszírozást illetően, hiszen a folyamatosan szigorodó és gyarapodó fenntarthatósági kritériumok teljesítésének igénye is ebbe az irányba tereli a vállalatokat.

A zöld átálláshoz kapcsolódó kihívások és lehetőségek kapcsán *Vajda Attila* kiemelte a termelő vállalatok esetében a saját termelésű megújuló energia jelentőségét és szerepét a költségek csökkentésében, valamint a fenntarthatósági célok elérésében. *Pókos Gergely* szerint a fenntarthatósági megoldások tekintetében mindig azt érdemes végiggondolni, hogy mi az, amit ma megtehetünk. Mi az a gyakorlati megoldás, ami kézzelfogható, és már ma is működhet? Véleménye szerint a gyakorlatfókuszú zöld megoldások az energiaellátáshoz, az energiahatékonysághoz és a közlekedéshez kötődnek jelenleg, ezeket érdemes mindenkinek megfontolnia mind vállalati, mind pedig lakossági körben. Jelenleg mindenki próbálja magát a szabályozások erdején átverekedni, jó ESG-besorolásra szert tenni, hiszen egy kiemelkedő minősítés versenyelőnyt is jelenthet a vállalat számára. Óvatosságra intettek azonban mindenkit az ESG-minősítések egy részével kapcsolatban, a konszenzus szerint ugyanis ebben a szegmensben még részben „vadnyugati” körülmények uralkodnak, egyes minősítők akár párbeszéd, konzultáció nélkül is készítenek ESG-minősítéseket vállalatokról anélkül, hogy minden szükséges információval rendelkeznenek. A környezeti pilléren túl az ESG további, tehát társadalmi és vállalatirányítási szempontjai közül a panel résztvevői az egészséges életmódot népszerűsítő programokat, az integritás, valamint átláthatóság kérdését, a női munkavállalók és vezetők arányának növelését, illetve az együttműködést non-profit és jótékonyági szervezetekkel emelték ki.

A fent ismertetett szekcióülések megtekinthetők az MKT YouTube-csatoráján.³

³ Bankvezérek kerekasztala: https://www.youtube.com/watch?v=VB_GWPM3N_U, Új fenntartható közgazdaságtan: <https://www.youtube.com/watch?v=gom1ISI8BZg>, A fenntarthatóság finanszírozási kérdései: <https://www.youtube.com/watch?v=sFHBLCoXbXs>

TISZTELT (LEENDŐ) SZERZŐINK!

Kérjük, hogy a kéziratukat a következő előírások szerint nyújtsák be:

- Folyóiratunkban a tanulmányok átlagos hossza 1 ív (40 000 leütés szóközzel), ettől maximum ± 50 százalékkal lehet eltérni. A kéziratokat magyar és/vagy angol nyelven is el lehet küldeni.
- A szerzők nevéhez fűzött számozatlan lábjegyzet tartalmazza a szerzők foglalkozását (beosztását), munkahelyét és e-mail címét, valamint a tanulmány elkészítésével kapcsolatos információkat és köszönetnyilvánításokat.
- A tanulmányok minden esetben körülbelül 800–1000 karakteres tartalmi összefoglalóval kezdődnek, amelyben a főbb hipotéziseket és állításokat kell ismertetni.
- Az összefoglalót követően kérjük megjelölni a tanulmány JEL-kódjait és kulcsszavait.
- A főszöveg legyen jól strukturált. A fejezetek élén vastag betűs címek álljanak!
- A tanulmánynak minden esetben tartalmaznia kell a hivatkozási listát a szerzők teljes nevével (külföldiek esetében elegendő a keresztnév monogramja) a megjelenés évszámával, a mű pontos címével, kiadójával, kiadási helyével, illetve a folyóirat pontos címével, évszámával, kötetszámával, oldalszámmal. A szövegben elegendő a vezetéknevvvel, évszámmal és oldalszámmal hivatkozni. Szó szerinti hivatkozás esetén az oldalszám feltüntetése nélkülözhetetlen.
- A táblázatokat és az ábrákat a tanulmányban folyamatosan kell számozni (a számozás az új alfejezetekben, alpontokban nem kezdődik újra). Mindegyik táblázatnak és ábrának címet kell adni, és a bennük szereplő mennyiségi értékek mértékegységét fel kell tüntetni. A táblázatokat Wordben, szerkeszthető formában, míg az ábrákat Excel program segítségével kérjük elkészíteni. A táblázathoz és az ábrához tartozó megjegyzéseket és az adatok forrását közvetlenül a táblázat alatt kell elhelyezni.
- A képleteket a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni (tehát az egyes alfejezetekben ne kezdődjön újra a számozás).
- Fel kívánjuk hívni továbbá a szerzőink figyelmét, hogy csak olyan kéziratot küldjenek, amelyet más szerkesztőségnek egyidejűleg nem nyújtottak be közlésre. A tanulmányt két független anonim lektor bírálja el.
- A tanulmányokat e-mailben kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe Word for Windows formátumban. A közölni kívánt ábrákat Excel-fájlban is kérjük magyar és angol nyelven.
- Kérjük, hogy a további szerkesztési szabályokkal kapcsolatosan tájékozódjanak az alábbi oldalon:

<http://www.hitelintezetiszemle.hu/letoltes/szerzoi-utmutato.pdf>

Köszönettel:

A Hitelintézeti Szemle szerkesztősége

1013 Budapest, Krisztina körút 55.

Tel.: 06-1-428-2600

E-mail: szemle@hitelintezetiszemle.hu

Hitelintézeti Szemle